JUDYTA BIELANOWSKA ▶▶

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6764-7859>

Od obojętności do zaangażowania, czyli relacje USA i państw członkowskich Unii Europejskiej

[recenzja książki Aktywność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013]

From indifference to commitment – relations between the United States and UE member states

[book review Aktywność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013]

От безразличия к участию или отношения между США и государствами-членами Европейского Союза

[рецензия книги Актыwność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013]

Stosunki transatlantyckie, obrazujące rozmaite aspekty relacji między Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej a poszczególnymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej, od dawna budzą kontrowersje, stając się przedmiotem licznych analiz, rozważań i polemik nie tylko ze strony zaangażowanych bezpośrednio podmiotów, lecz także teoretyków, podejmujących refleksję nad strategicznym układem „dominacji i podporządkowania”, wytaczanym zarówno przez kolejnych prezydentów Stanów Zjednoczonych, jak i przywódców politycznych państw Unii Europejskiej. Walka o utrzymanie równowagi sił w układzie globalnym rozumiana jest najczęściej przez przywódców amerykańskich jako zapewnienie niezachwianego statusu

supermocarstwa Stanom Zjednoczonym, dla których coraz bardziej realną konkurencją staje się Unia Europejska, obejmująca „potencjały” swych części składowych. Stąd też potrzeba zawierania sojuszy strategicznych, swoistego mitygowania niezależnej aktywności najsilniejszych państw europejskich wydaje się być szczególnie pilna dla amerykańskiej administracji. W imię tak rozumianej racji stanu amerykańscy prezydenci niejednokrotnie różnicują ważność poszczególnych państw Europy, przynależących do UE, traktując jedne z nich jako liczących się partnerów międzynarodowych i do nich odnosząc się w sposób bezpośredni w swoich enuncjacjach, inne zaś pozostawiając na marginesie swych zainteresowań w realizacji polityki międzynarodowej i dalekosiężnych przedsięwzięć strategicznych.

I właśnie tej kwestii, a mianowicie istotności poszczególnych państw Unii Europejskiej w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi w latach 2009–2013, poświęcona została licząca 224 strony publikacja młodego toruńskiego badacza, magistra Michała Dahla, pt. *Aktywność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013*, wydana nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Przywołując podstawową faktografię naukową z życia autora należy wskazać, iż jest on absolwentem studiów wschodnich i stosunków międzynarodowych (UMK w Toruniu) oraz politologii (Uniwersytet Południowego Oregonu w Stanach Zjednoczonych), a także uczestnikiem kilku programów wymiany akademickiej oraz absolwentem programów stażowych w Centrum Studiów Amerykańskich w Stambule oraz Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych w Warszawie. Jest on także członkiem kilku stowarzyszeń naukowych, współredaktorem kilku monograficznych prac zbiorowych oraz, obecnie, doktorantem na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Recenzowana w tym miejscu książka stanowi kolejną pozycję bibliograficzną w niezwykle bogatym dorobku naukowym magistra Michała Dahla.

W monografii o wskazanym powyżej tytule autor stawia sobie za cel analizę aktywności dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013, co zostało ujęte w postaci problemu badawczego o następującym brzmieniu: jaki poziom przybrała aktywność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013. Próbując odpowiedzieć na tak sformułowane pytanie, autor

konstruuje pytania i hipotezy szczegółowe, które wyznaczają konstrukcję pracy, obejmującą pięć rozdziałów (jeden teoretyczny i trzy empiryczne). W pierwszym z nich nakreślone zostały założenia metodologiczne, gdzie na szczególną uwagę zasługuje uzasadnienie przyjętych cezur oraz sposób weryfikacji poszczególnych założeń badawczych za pomocą wyrażenia algebraicznego, będącego, według autora, najbardziej miarodajnym sposobem określenia stopnia aktywności dyplomatycznej USA i znaczenia relacji bilateralnych Waszyngtonu ze stolicami europejskimi. Drugi rozdział, zgodnie z tytułem, poświęcony został polityce zagranicznej administracji prezydenta Baracka Obamy. W części tej omówiona została polityka amerykańska wobec poszczególnych regionów świata, przy czym ciekawym akcentem jest umieszczenie w niej życiorysów „głównych architektów amerykańskiej dyplomacji”, czyli Baracka Obamy i ówczesnej sekretarz stanu USA Hilary Clinton. Rozdział trzeci, zatytułowany „Miejsce państw członkowskich UE w amerykańskich dokumentach o charakterze manifestów politycznych”, poświęcony został natomiast analizie tych dokumentów, które, zdaniem autora, najpełniej oddają sposób postrzegania poszczególnych państw unijnych przez administrację amerykańską. Rozdział czwarty z kolei obrazuje „Znaczenie relacji bilateralnych Waszyngtonu ze stolicami europejskimi na podstawie częstotliwości oficjalnych spotkań podmiotów prowadzących politykę zagraniczną”. W części tej autor poddaje analizie częstotliwość wizyt Baracka Obamy oraz Hilary Clinton w państwach europejskich oraz wizyty przywódców państw UE i ministrów spraw zagranicznych w Waszyngtonie. W ostatnim, piątym rozdziale, zobrazowano i omówiono częstotliwość pojawiania się wyraźnych odwołań i, niekiedy, zaledwie wzmianek o państwach Unii Europejskiej w aktach prawnych Kongresu Stanów Zjednoczonych. Całość pracy zamykają: podsumowanie i wnioski, bibliografia, spis rycin i tabel oraz aneks. Warto w tym miejscu nadmienić, że podstawową metodą badawczą, przyjętą w niniejszej pracy, jest analiza treści. Dodatkowo zaś autor posługuje się pomiarem, co ma logiczny związek ze wspomnianym już wyrażeniem algebraicznym, za pomocą którego weryfikowane są poszczególne przypuszczenia badawcze.

Tym, co najbardziej charakterystyczne dla monografii Michała Dahla, jest analityczny charakter pracy. Nieczęsto spotyka się, aby autorzy tak jasno i w sposób niebudzący wątpliwości precyzowali pytania badawcze i hipotezy,

każdorazowo opisując trudności metodologiczne, na jakie w toku swojej pracy napotykali. Zazwyczaj w tego rodzaju analizach brakuje wskazania na główny problem badawczy, postawienia pytań, na które autorzy usiłują znaleźć odpowiedź. Niekiedy zdarza się też, że w tego rodzaju pracach, podejmujących podobne zagadnienia, poszczególne „analizy” pisane są pod z góry przyjętą tezę, czyli kolejność prowadzenia badań w zgodzie z naukową uczciwością i rzetelnością bywa poważnie zaburzona: najpierw autorzy wnioskują w oparciu o istniejące dane, następnie zaś formułują hipotezy zgodne z istniejącymi już wynikami. W odróżnieniu od tego rodzaju pseudonaukowych wywodów, autor omawianej w tym miejscu pracy postępuje w zgodzie z regułami sztuki. Konsekwentnie wystrzega się on wszelkich uproszczeń badanych zjawisk oraz nie waha się stwierdzić, że część przyjętych hipotez została sfalsyfikowana. Mimo iż dla każdej z hipotez autor opracował odrębną tabelkę ukazującą wyniki badań, dla jeszcze większej przejrzystości wyводу zamieszcza on w końcowej części książki, aneksie, szczegółowe, zbiorcze opracowanie wyników. Autor przedstawia swoje wnioski w sposób klarowny, nie pozostawiając miejsca na żadną dwuznaczność, która nie byłaby wyraźnie zasygnalizowana z uwagi na faktyczny stan rzeczy, jeśli chodzi o relacje amerykańsko-europejskie. Innymi słowy, w książce brak jest jakichkolwiek niedopowiedzeń, mogących zaburzyć całą narrację, tok rozumowania i przejrzystość wnioskowania.

Wydawać by się mogło, że – z uwagi na zagadnienia poruszane w niniejszej książce, zwłaszcza w rozdziałach empirycznych – ma ona szansę dotrzeć i zainteresować tylko wąskie grono odbiorców, tj. politologów, amerykanistów i specjalistów ds. stosunków międzynarodowych, zajmujących się stosunkami amerykańsko-europejskimi, poszukujących zwartego opracowania wybranego fragmentu złożonej rzeczywistości, w jakiej realizuje się polityka międzynarodowa Stanów Zjednoczonych. Zważywszy jednakże na okoliczność, że autor w teoretycznej części pracy nie tyle relacjonuje, ile potrafi wykazać związki przyczynowo-skutkowe z życia osobistego zarówno Baracka Obamy, jak i Hilary Clinton, dla ich przyszłej działalności publicznej i *stricte* politycznej, publikacja ta może stać się interesująca nie tylko dla teoretyków szeroko rozumianych stosunków międzynarodowych. Tak zwani przeciętni czytelnicy, bez aspiracji naukowych, również z pewnością odnajdą w niej ciekawe dla siebie wątki, choćby

tylko z części biograficznej jednych z najznamienitszych współczesnych decydentów amerykańskich.

Ponadto, co także zasługuje na uwagę, autor nie stara się ukazać omawianych przez siebie bohaterów ani ich decyzji w samych superlatywach. Oceniając każdy aspekt ich działalności, a szczególnie decyzji strategicznych podejmowanych w odniesieniu do partnerów europejskich, niejako prze-filtrowuje je przez analityczno-krytyczny umysł naukowca, co sprawia, że obiektywizm, na równi z rzetelnością i systematycznością prowadzonych badań (przejawiającą się m.in. w kolejności wyprowadzania poszczególnych wątków, niejako od szczegółu do ogółu), staje się ważką cechą niniejszej monografii.

Trudno doszukać się w tej pracy ewidentnie słabych stron, mankamentów, wynikających z ewentualnej pokusy „spłycenia” tematu bądź też ograniczenia swych rozważań do niereprezentatywnego wycinka analizowanej materii. Autor niewątpliwie podjął się pracochłonnnych i angażujących intelektualnie badań, uzyskując wartościowe merytorycznie kompendium wiedzy na temat strategii polityki zagranicznej przyjętej przez administrację amerykańską w latach 2009–2013. Doszukując się jednak „na siłę” drobnych potknięć, można zauważyć je w warstwie semantycznej/językowej. Otóż autor kilkakrotnie synonimicznie zamiast słowa USA/Stany Zjednoczone pisze o „kraju/krajowi/krajem”, podczas gdy właściwsze wydaje się stosowanie określenia „państwo”, gdyż tradycyjnie „kraj” w literaturze politologicznej uznawany jest za jednostkę administracyjną, tożsamą z „landem”, a występującą chociażby w Republice Federalnej Niemiec czy Republice Austrii („kraje związkowe”). Ponadto, m.in. w zdaniu: „legitymizacja prezydenta do prowadzenia amerykańskiej dyplomacji wynika zarówno z zapisów konstytucyjnych [...], jak i legitymizacji wyborczej do sprawowania urzędu [s. 28]”, użyte zostało, najpewniej nieopatrzenie, sformułowanie „legitymizacja” na określenie stanu już dokonanego, a więc legitymacji, będącej rezultatem/efektem procesu, jakim jest legitymizacja, czyli proces nabywania legitymacji. Wziąwszy zatem pod uwagę, że legitymizacja i legitymacja, wbrew powszechnym niekiedy przekonaniom, nie są pojęciami tożsamymi, zasadniejsze wydaje się wskazanie na, kolejno, „legitymację [zamiast legitymizacji] prezydenta do prowadzenia amerykańskiej dyplomacji [...]” oraz „legitymację [zamiast legitymizacji] wyborczą do sprawowania urzędu”.

Są to jednak drobne omyłki językowe, które w żadnej mierze nie umniejszają wartości merytorycznej recenzowanej publikacji ani tym bardziej nie wypaczają ostatecznych wyników badań. Należy zatem jeszcze raz podkreślić, że omawiana książka autorstwa Michała Dahla stanowi niezwykle cenny wkład do zasobu literatury, poruszającej zagadnienie relacji amerykańsko-europejskich w ściśle wytyczonym, a przez to dokładnie przeanalizowanym zakresie. Warto zapoznać się z tą publikacją, aby swój własny punkt widzenia na kwestię amerykańskich zabiegów dyplomatycznych na rzecz pozyskiwania sojuszników strategicznych w geopolitycznej grze mocarstw oprzeć na szczegółowej i rzetelnej analizie statystycznej, której podjął się Michał Dahl, i która niekiedy – wbrew oficjalnym deklaracjom przywódców amerykańskich – ukazuje faktyczny stan rzeczy, „obnażając” intencje tych, którzy w istniejącym układzie globalnym wytyczają kierunek najważniejszych procesów politycznych.

DR JUDYTA BIELANOWSKA

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa
ul. E. Orzeszkowej 1, 60–778 Poznań
judyta.bielanowska@wsb.net.pl

Bibliografia

- Dahl, M. (2019). *Aktywność dyplomacji USA wobec państw członkowskich Unii Europejskiej w latach 2009–2013*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.